

Ім'я користувача:
Моца Андрій Андрійович

Дата перевірки:
14.05.2022 08:32:54 EEST

Дата звіту:
14.05.2022 08:35:39 EEST

ID перевірки:
1011180770

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

ID користувача:
100006701

Назва документа: Vincze-Beatrix-MA-munka(1)

Кількість сторінок: 51 Кількість слів: 5852 Кількість символів: 44476 Розмір файлу: 6.36 MB ID файлу: 1011075025

16.7% Схожість

Найбільша схожість: 3.86% з Інтернет-джерелом (<http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/51268/17-Oliin>)

14.2% Джерела з Інтернету

95

Сторінка 53

6.34% Джерела з Бібліотеки

97

Сторінка 54

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи

6

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота
ОСОБЛИВОСТІ СПІВІСНУВАННЯ ТА ВЗАЄМОДІЇ МОВ У МОВНОМУ
ЛАНДШАФТІ МІСТА ВІНОГРАДІВ

ВІНЦЕ БЕАТРІКС ОЛЕКСАНДРІВНА

Студентка II курсу

Освітня програма: спеціальності «035 «Філологія
(Українська мова і література)»
галузі знань 03 Гуманітарні науки

Ступінь вищої освіти: магістр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ

Протокол № 10 /27 жовтня 2021 року

Науковий керівник: Барань Єлизавета Балажівна,
доктор філософії, доцент кафедри філології

Завідувач кафедри: Бергсасі Аніко Ференцівна
габілітований доктор, професор

Робота захищена на оцінку _____, «_____» _____ 2022 року

Протокол № _____ /2022

**Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології**

Кваліфікаційна робота

**ОСОБЛИВОСТІ СПІВІСНУВАННЯ ТА ВЗАЄМОДІЇ МОВ У МОВНОМУ
ЛАНДШАФТІ МІСТА ВІНОГРАДІВ**

Ступінь вищої освіти: магістр

Виконала: студентка II курсу
Вінце Беатрікс Олександрівна
Освітня програма: 035 «Філологія (Українська мова і література)»

Науковий керівник:
Барань Єлизавета Балажівна,
доктор філософії, доцент кафедри філології

Рецензент:
Газдаг Вільмош Вільмошович,
доктор філософії, доцент кафедри філології

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ I ОГЛЯД НАУКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	6
1.1 Визначення поняття «мовний ландшафт».....	7
1.2 Взаємодії мов у мовному ландшафті.....	9
1.3 Статус мов меншин (угорської).....	12
РОЗДІЛ II ЗАКАРПАТТЯ – БАГАТОНАЦІОНАЛЬНИЙ КРАЙ.....	13
2.1 З історії Закарпаття	13
2.2 З історії міста Виноградів	14
РОЗДІЛ III АНАЛІЗ МОВНОГО ЛАНДШАФТУ МІСТА ВИНОГРАДІВ.....	15
ВИСНОВКИ	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	51

ВСТУП

Тема нашої дипломної роботи «Особливості співіснування та взаємодії мов у мовному ландшафті міста Виноградів».

Мовний ландшафт є невід'ємною частиною нашого життя, тому що куди б не йшли, куди б не дивились, ми майже всюди в нашому інформативному світі стикаємось із візуальною мовною інформацією. Мовний ландшафт дає уявлення про образ міста. Тема є актуальною, адже вивчення мовного ландшафту багатонаціонального регіону малодосліджене.

Для дослідження ми обрали місто Виноградів. Відомо, що місто має потужну історію, тут проживають представники різних національностей, зокрема українці, угорці, румуни, німці, цигани.

Мета нашої роботи – проаналізувати мовні ландшафтні одиниці, зокрема публічні знаки. Плануємо проаналізувати якомога більше мовних одиниць, представити типологію ландшафтних мовних знаків, охарактеризувати їх, подати результати кількісного аналізу для ілюстрації мовного середовища міста Виноградів. Об'єктом нашого дослідження є множина письмових і графічних знаків, яка нам доступна у рідному місті.

Для нас важливо визначити як взаємодіють мови у багатомовному середовищі на матеріалі мовних елементів, які передають важливу соціокультурну інформацію про місто Виноградів, його історію, культурні особливості. Використання знаків різними мовами у місті пов'язано з білінгвізмом (маємо на увазі зокрема українсько-угорський, українсько-російський білінгвізм).

Отже, особливу увагу привернули на українську та угорську мови, але також і на англійську. Вважаємо, що мовні знаки активно впливають на формування образу міста і особливостей мовної спільноти.

РОЗДІЛ ОГЛЯД НАУКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Мова оточує нас у текстовій формі, оскільки вона відображається на вітринах магазинів, комерційних знаках, плакатах, офіційних повідомленнях, дорожніх знаках тощо. Найчастіше люди не звертають особливої уваги на «мовний ландшафт», який оточує їх. Проте останнім часом все більше дослідників почали уважніше розглядати та вивчати мовні тексти, які присутні в громадському просторі.

Мовний ландшафт (МЛ) – відносно нова галузь соціолінгвістики, що виникла внаслідок посилення інтересу до багатомовності, екології мови, тенденцій до глобалізації, коли мови взаємодіють у створенні глобального середовища. Дослідження лінгвістичного ландшафту базуються на дослідженнях в галузі лінгвістики, соціології, права, економіки, психології тощо. Одночасно дослідження та аналіз лінгвістичного ландшафту служать діагностикою стану соціальних, культурних, політичних та економічних структур суспільства.

Загальну картину мов, якими говорять, також називають мовним ландшафтом. У цьому досить широкому значенні термін мовний ландшафт може бути синонімічним до термінів мовний ринок (*linguistic market*), мовна мозаїка (*linguistic mosaic*), екологія мов (*ecology of languages*), різноманітність мов (*diversity of languages*) або мовна ситуація (*linguistic situation*). Іноді до значеннєвого поля цього терміна залучають також історію мов або різні ступені володіння мовами [7, С. 1].

Мовні спільноти використовують лінгвістичний ландшафт (ЛЛ) як засіб комунікації та взаємодії з глобалізаційними процесами в сучасному світі. Мовний ландшафт відображає соціальні, політичні, культурні, економічні та мовні явища в сучасному суспільстві.

1.1 Визначення поняття «мовний ландшафт»

Традиційно мовний ландшафт визначають як кількість мов, представлених у письмовій формі на певній території, інакше кажучи, це використання мови в її письмовій формі в публічній сфері.

Сам термін «мовний ландшафт» був уперше використаний Р. Ландрі і Р. Боургіс у значенні «мова публічних і комерційних знаків на певній території чи в певному регіоні», тобто «мова дорожніх транспарантів, рекламних білбордів, назв вулиць, топонімів, вивісок на магазинах, знаків на урядових будівлях тощо» [15, С. 25]. Хоча сферою їх наукового інтересу було не спостереження за власне знаками мовного ландшафту (фр. *paysage linguistique*), а скоріше їх сприйняття, у подальших дослідженнях за основу взято саме це визначення мовного ландшафту.

Визначення передбачає, що МЛ містить адміністративні знаки (громадські вивіски регіонального, національного чи муніципального рівнів), а також приватні (вивіски на магазинах, банках, рекламних щитах, транспортних засобах), так і спонтанні знаки (графіті, дошки, оголошення, меню, кафе), які відображають багатомовність характер території, тобто даний термін включає в себе будь-який письмовий знак, який знаходиться поза межами приватних будинків [2].

Е. Шохамі дає ширше визначення МЛ, який містить численні контекстуальні фактори, що визначають роль мови в просторі. На думку вченого, мовний ландшафт є інструментом реконцептуалізації мовної політики щодо публічного простору та людини в соціально-комунікативній системі.

Сьогодні МЛ в багатьох роботах визначається як конструкція, яка, окрім мовних елементів, включає зображення, звуки, рух, музику, запахи, графіті, одяг, їжу, будівлі, історію, а також людей, залучених у простір і взаємодію їх всередині МЛ різними способами [17, С. 154].

МЛ – неоднорідна і багатопарова система на певній території. Він включає знаки різних соціальних і мовних рівнів, які займають певні місця в ієрархії території і взаємодіють як елементи, що взаємопов'язані між собою,

доповнюють один одного і відрізняються один від одного планованістю (офіційністю) або випадковістю (графіті, написи на стінах). Для класифікації знаків враховуються такі параметри: автор знака, адресат (пішохід, водій), соціальна ситуація, спосіб відображення знаків у просторі [16, С. 3].

Мовний ландшафт – історичне явище, зумовлене соціальними змінами в структурі та ієрархії спільнот і мов.

У створенні мовного ландшафту суб'єктами виступають дві сторони. З одного боку, це ті, хто активно створює МЛ або виготовляє та встановлює елементи МЛ. З іншого боку, є люди, які читають тексти як складові МЛ, декодують, протистоять і обговорюють їх у реальному та віртуальному спілкуванні, руйнують чи ігнорують їх. Суб'єктами є окремі особи або великі та малі соціальні групи.

Дослідження ЛЛ як семіотичного простору передбачає вивчення його компонентів, які привертають увагу. Нещодавно введений термін «візуальність» визначається як здатність привертати увагу як до значення знака, переданого мовою, так і до його візуальних аспектів, таких як типографіка, макет, семіотичний інтервал, колір, просторове та кінетичне розташування [17, С. 154].

Одним із аспектів МЛ, який має велике значення в сучасному світі, є багатомовність, тобто використання різних мов на певній території. Типи взаємозв'язків між мовами в межах ЛЛ даної адміністративної території такі:

1) офіційна мова та мова з високим міжнародним статусом (англійська, французька, японська тощо);

2) офіційна мова державна та регіональна або місцева мова (Наприклад: російська та татарська в Казані; в нашому випадку українська і угорська у Виноградіві);

3) офіційна мова та мова з високим статусом у певній галузі (італійська в музиці) або мова великої іммігрантської діаспори (хінді в Лондоні);

4) поєднання різних видів

1.2 Взаємодії мов у мовному ландшафті

Поява англомовних публічних вивісок у країнах, де англійська не має офіційного статусу, відображає тенденції мовної глобалізації, поширення назв брендів і залучення до світового ринку.

Збільшення кількості публічних вивісок мовами меншин говорить про зростання їх статусу, тенденції зміни ставлення до них. Використання тієї чи іншої мови в МЛ зумовлюється різними факторами, серед яких Е. Шохамі згадує раціональний вибір, представництво, приватну та колективну ідентичність, владу, права, глобалізацію та багатомовність [14, С. 153]. Порівняльний аналіз адміністративних та приватних знаків дає чітке уявлення про відносний статус різних мовних кодів на певній території.

ЛЛ виконує декілька функцій: інформаційну, символічну [15, С. 25], культурно-історичну, освітню, соціальну тощо.

Інформаційна функція розглядається як надання інформації про мовне розмаїття певної території та рівень залученості території в процеси глобалізації. Таким чином, англійська мова відіграє значну роль у назвах кафе, ресторанів, нічних клубів, а також у графіті та приватних вивісках в Україні.

Коли в українському місті проводяться міжнародні заходи, англійська стає офіційною мовою в вивісках, сферах громадського харчування тощо. По-друге, вивіски мовами національних меншин визначають географічні та адміністративні кордони територій мов меншин. Наприклад, використання двомовних саамі-фінських знаків на півночі Фінляндії визначено законом 1990 р. [13, С. 114].

Символічна функція пов'язана зі статусом мови, демографічною та інституційною могутністю етносу [15, С. 27]. Ця функція пов'язана насамперед із вивісками на адміністративних будівлях. Таким чином, використання галльської мови на південному сході Шотландії, яка не є традиційною галльською мовою, є даниною одній з історичних мов Шотландії. Туристи, які приїжджають на автомобілі до Единбурга з Англії, бачать табличку *Welcome to Scotland / Failte gu Alba* на англійсько-шотландському кордоні.

Не варто недооцінювати роль двомовних вивісок у культурній спадщині [17, С. 88]. Британська артилерійська служба використовує графічні зображення гельських та валлійських знаків, виходячи з важливості збереження галльської та валлійської культур та забезпечення прав національних меншин у Шотландії та Уельсі. Місцева влада вирішує порядок розміщення англійських/кельтських текстів на вивісках [10, С. 11].

Європейська хартія регіональних мов і мов меншин виправдовує використання або прийняття традиційних і правильних форм топонімів регіональними мовами чи мовами меншин, що робиться для користувачів мови [9, С. 8].

Складним моментом тут є те, яка назва місця, англійська чи кельтська, є оригінальною і який елемент був перекладений чи запозичений. Ця проблема викликана історичними змінами мовних кордонів. Статус назви місця часто залежить від статусу мови. Це призводить до ігнорування ставлення до знаків на кельтській мові.

З позиції освіти, вивіски мовами меншин або будь-якими іншими мовами, крім офіційних, навчають глядачів елементам іншої мови і можуть мотивувати їх вивчати культури та мови.

Соціальна функція пов'язана з місцевою та національною ідентичністю і розкриває ставлення соціальних груп до проблеми вивісок. Вибір мови свідчить про соціальні проблеми та міжетнічні відносини в суспільстві. Ті, хто підтримує вивіски лише англійською мовою у Великобританії, стверджують, що двомовні таблички не є безпечними, оскільки вони відволікають водіїв від керування. Протистояння двомовним вивіскам у Великобританії також призводить до вандалізму на кшталт руйнування англійських текстів на вивісках у традиційних кельтських областях. Психологічна функція МЛ описується через ставлення суб'єктів МЛ до бачення елементів МЛ.

Міста та селища є особливими дослідницькими пам'ятками мовного ландшафту через їх відносно більшу щільність, як-от головні торгові вулиці, комерційні та промислові зони.

Дослідження проведені на мовному ландшафті можна розділити на два загальні типи. Перший тип включає дослідження, які використовували підхід «зверху вниз», тоді як другий тип використовував підхід «знизу вгору». Підхід зверху вниз складається з дослідження громадських знаків, що створюються державою та органами місцевого самоврядування, в свою чергу, підхід знизу вгору включає дослідження вивісок, створених власниками магазинів і приватним бізнесом установами тощо.

Зазначені типи узагальнені в таблиці 1.

Таблиця 1. Підходи, що використовуються в лінгвістичному ландшафті

Зверху –вниз	1. Державні установи: релігійні, культурні, освітні, медичні
	2. Громадські знаки загального інтересу
	3. Публічні оголошення
	4. Вуличні знаки
Знизу – вверх	1. Вивіски магазину: напр. одяг, їжа, прикраси
	2. Вивіски приватного бізнесу: офіси, фабрики, агентства
	3. Приватні оголошення: оголошення про продаж чи оренду квартир або автомобілів

[8].

Елементи «знизу вгору» і «зверху вниз» були додатково розділені відповідно до сфер діяльності. Таким чином, елементи знизу вгору були розбиті на одяг і дозвілля, їжа, побутова техніка та приватні офіси. Пункти «зверху вниз» були розділені за типом закладу: релігійні, державні, муніципальні, культурні, освіти та охорони здоров'я.

З позиції масштабу дослідження МЛ та його впливу на сучасну науку, в умовах нинішньої глобалізованої епохи ми стикаємося з дедалі складнішими соціолінгвістичними реаліями, які кидають виклик нашому традиційному інструментарію для дослідження мови в суспільстві.

Таким чином, дослідження МЛ допомагають зрозуміти аспекти мовного розмаїття, які є типовими для багатомовних, різноманітних, багатомовних

контекстів сучасного суспільства, включаючи такі аспекти, як гібридність і мультимодальність.

Крім того, МЛ можна розглядати як конгломерат слідів людської соціальної діяльності, що забезпечує інтерпретацію як короткострокових, так і довгострокових змін мови та суспільства.

Отже, дослідження МЛ процвітає і добре впроваджено в сучасне соціолінгвістичне мислення. Вивчення МЛ, можливо, через його відносно короткий час існування як інституційної галузі виявилася гнучкою сферою досліджень, яка може успішно прийняти та адаптувати діапазон теоретичних основ із різноманітних дисциплін.

Характер цієї відносно молоді галузі ускладнює прогнозування точних майбутніх розробок, оскільки проходить багато теоретичних і методологічних шляхів.

Однією з основних проблем дослідження мовного ландшафту є відмінності в підходах до визначення ключових понять цієї галузі соціолінгвістики, складність оперативного опрацювання масиву наукової літератури, що друкується в країнах усього світу.

1.3 Про статус мови меншин (угорської)

Закон про мови, який набув чинності в 2012 році, надав можливість офіційного використання угорської мови на територіях тих адміністративних одиницях, де угорськомовні люди складають щонайменше 10% населення, тому угорська мова має регіональний статус Закарпатті [18, С.7].

Таким чином, місцеве самоврядування повинно забезпечити обслуговування рідною мовою, назва на угорській мові також повинна бути вказана на табличках, а також стало можливим публікація офіційних оголошень угорською мовою [9, С. 13]. Аніко Берегсасі в одному зі своїх досліджень написала, про те, наскільки мова меншин присутня на різних написах, може мати вирішальне значення в житті громадян меншин [5, С. 158].

РОЗДІЛ II ЗАКАРПАТТЯ – БАГАТОНАЦІОНАЛЬНИЙ КРАЙ

2.1 З історії Закарпаття

У ХХ століття територія сучасного Закарпаття входила до складу різних держав, навіть деякі частини одночасно підпорядкувалися різним державам. Історичний шлях Закарпаття можна поділити на кілька періодів:

1. Стародавні часи, який хронологічно продовжується до IX ст.
2. Феодална доба – з IX ст. до середини XIX ст.
3. Закарпаття входило до складу Угорщини та Австро-Угорщини до 1918 року.
4. Період розвитку капіталізму (друга половина XIX — поч. ХХ ст.) — період між двома світовими війнами, коли Закарпаття входило до складу Чехословаччини;
5. 1939–1944 роки – територія знову у складі Угорщини;
6. Закарпатська Україна (період 1944—1945 рр.),
7. Повоєнний період, коли Закарпаття приєдналося до України.

Це політичне різноманіття також сильно вплинуло на рідну мову та мовне використання людей, які тут мешкають, оскільки у багатьох випадках із зміною влади відбулася зміна державної мови та нові ідеї мовної політики. Завдяки цьому у Закарпатській області, відповідно до державних мов, змінювалися назви топонімів, офісів, назви оголошень, внаслідок яких мовний ландшафт зазнав зміни. Зміни в мовному ландшафті особливо впливає на меншин. Завдяки цим фактам історія Закарпаття є унікальною [14, С. 54].

Однак, ретельні дослідження мовного ландшафту Закарпаття не проводилося. Деякі аспекти цієї теми підіймалися у дослідженні «Сучасна українська ергономія: власні назви підприємств Закарпаття» [3]. Дослідник вивчав закарпатський ергономікон. Його дослідження не спирається повністю на зовнішнє текстове вираження ергономікону. О. Галай проаналізувала урбанонімію, однак не на рівні мовного ландшафту [2].

2.2 З історії міста Виноградів

Виноградів (до 1946 р. Севлюш) — місто в Берегівському районі Закарпатської області. Нині населення становить 24 275 чоловік. Етномовний склад населення Виноградова згідно з Всеукраїнським перепису населення 2001 року (рідна мова населення):

- Українці — 82,13 %
- Угорці — 13,54 %
- Росіяни — 3,82 %

Місто розташоване в південній частині Закарпатської області, під внутрішнім вулканічним поясом Східних Карпат, на Закарпатській низовині, де Тиса поділяє цей пояс на західну і східну частини. Розкинулося праворуч річки Тиси біля підніжжя Чорної гори (570 м над рівнем моря).

Через місто проходять автомобільні дороги Ужгород – Мукачеве – Сільце – Виноградів та Ужгород – Мукачеве – Берегове – Виноградів – Хуст – Рахів. Відстань до обласного центру – 108 км, до кордону з Угорщиною – 16 км, з Румунією – 10 км, зі Словаччиною – 80 км, з Польщею – 110 км.

За останні десятиліття у місті проживає більшість українців, угорці стали суттєвою меншиною. Багато угорців нині переїжджають до Угорщини. Система угорськомовної шкільної системи бере свій початок з 1945 року. З 1956 року були відкриті початкова та середня школи. Тривалий час угорськомовна шкільна система міста належала до перспективних закладів освіти.

РОЗДІЛ III АНАЛІЗ МОВНОГО ЛАНДШАФТУ МІСТА ВІНОГРАДІВ

У процесі дослідження від листопада 2020 року до січня 2022 року нами були зроблені цифрові фотографії, на яких суттєвим елементом є поява угорської мови або діалектних одиниць.

На території Берегівського району у селах проживають представники різних національностей. Частина населення району приїжджає у м. Виноградів, через те зустрічаємося з двомовними надписами на деяких крамницях. На світлинах можемо побачити декілька прикладів:

1. фоторафія Двомовна назва

2. фотографія Двомовна назва

3. фотографія Двомовна назва

Щоправда, на першій фотографії в українській назві є стилістична помилка «двері відчинені», а не «відкриті». На третій світлині, хоча перше слово – українське, але назва крамниці – угорська, і вона є виділеною.

Книгарня «Угоча», яка раніше знаходилася на вулиці Миру, переїхала. На її місці відкрили кондитерську, але деякі книги залишилися для продажу. Стара назва вказана двома мовами – українською та угорською.

4. фотографія Двомовна назва

Нова назва «Гніздечко» також зображена на дошці угорською мовою, угорський еквівалент «Kisfészek», показано на наступному фото:

5. фотографія Двомовна назва

На будівлі вказана колишня та нова назва, а на зовнішніх стінах також розміщені двомовні рекламні оголошення :

6.фотографія

7. фотографія

На одному з рекламних оголошень ми бачимо, що тут можна купити домашні випічки, а на іншому – тут можна купити книги.

Також на одному з крамниць електроніки є надписи двома мовами. Як бачимо на шостій і сьомій світлинах у цій крамниці не тільки продають мобільні телефони, аксесуари, а ще і займаються ремонтами телефонів, планшетів, комп'ютерів і т.д.

8.фотографія

9. фотографія

Наступна крамниця, яку хочемо розглянути також має двомовну вивіску. У цій крамниці продають електротовари, тобто, електромонтажні вироби, електрощитове обладнання, стабілізатори, світильники, лампочки та інше електрообладнання.

10. фотографія Двомовний напис

Двомовні надписи можемо побачити не тільки на місцевих крамницях, а й на місцевому ринку. Прикладом є світлини:

11.фотографія Двомовна назва

Можна натрапити і на робочі автомобілі, на яких реклама представлена двома мовами:

12.фотографія Двомовний напис

Ця реклама пропонує нам, такі послуги, як виготовлення металопластикових і алюмінієвих конструкцій.

Надпис на тринадцятій фотографії призначений насамперед для власників автомобілів, для тих, що хочуть помити свій автомобіль. Надпис на чотирнадцятій фотографії для тих, хто хоче купити автомобіль, щоправда цей магазин під відкритим небом, вже не працює, але рекламний щит залишився ще від тих часів.

13. фотографія Двомовна назва

14. фотографія Двомовний напис

Також можна сказати про помилки, допущені на цих світлинах. На першій (13) написано «автомойка» російською, а «хімчистка» українською, тому можливо випадково допустили помилку в першому слові, тому що «автомойка» українською «автомийка».

На другій світлинці (14) допущено орфографічні помилки в таких угорських словах, як «uj», «auto», правильно «új» і «autó». А також в перекладі «кредит», тому що угорською не «kredit», а «hitel». Це мовне запозичення.

Угорські говори Закарпаття, як і інші угорські говори за межами сучасної території Угорщини, зазнають посиленого впливу державної, тобто другої мови. Його носії щоденно спілкуються зі слов'яномовним населенням, яке володіє державною та російською мовами, а використання рідної мови на аренах офіційної мови є дуже обмеженим. Враховуючи історичну та нинішню ситуацію, не дивно, що люди, які живуть тут, також використовують велику кількість запозичених лексичних, стилістичних та синтаксичних елементів з української мови у процесі спілкування рідною угорською мовою, які часто витісняють угорські відповідники, тому стають частиною повсякденного вжитку [11,125].

Є багато крамниць, де в назві є запозичене слово. У магазині «Все для керту», продають все що потрібно для землеробства і городніх робіт. Тут можемо побачити запозичене слово.

15.фотографія Запозичене слово в назві

«Керт» – це діалектизм, поширений на території Закарпаття. Слово є запозиченням з угорської мови (пор. уг. *kert* ‘т.с.’).

«Лампаш» – назва крамниці. Також відоме слово в нашому краї.

16.фоторафія Запозичене слово в назві

Українське *лампаи* «ліхтар» є запозиченням з угорської мови, у закарпатських діалектах гунгаризм *лампаи* вживають у таких фонетичних варіантах: *лампои*, *ломпаи* [1] (пор. уг. *lámpás* ‘т.с.’).

Запозиченим є слово в назві кафе «Paprika».

17.фоторафія Запозичене слово в назві

«ЗАКУСКА ПІД ГОРЛОЧКУ» /350г	100 грн
«ОВОЧЕВИЙ БУКЕТ» /250г	85 грн
«ОСЕЛЕДЕЦЬ ПІД ГОРЛОЧКУ» /250г	80 грн
ГРИБИ БІЛІ МАРИНОВАНІ /180г	90 грн
АСОРТИ З МАРИНАДІВ /450г	78 грн
ПЕРШІ СТРАВИ	
БУЛЬЙОН /350г	42 грн
БОРЩ /400г	45 грн
БОГРАЧ /400г	58 грн
БОБ-ЛЕВЕШ /400г	58 грн
СУП-КРЕМ ГРИБНИЙ /250г	60 грн
СУП-КРЕМ З ГАРБУЗА ТА КРЕВЕТОК /250г	70 грн
СУП «МАРСЕЛЬ» /250г	105 грн
ГАРНІРИ	
КАРТОПЛЯНЕ ПЮРЕ /150г	30 грн
КАРТОПЛЯ ПО-ДОМАШНЬОМУ /200г	30 грн
КАРТОПЛЯ ФРІ /150г	30 грн
КАРТОПЛЯ ПО-СЕЛЯНСЬКИ /200г	40 грн
РИС З ОВОЧАМИ /200г	45 грн

18.фоторафія Запозичене слово в назві

Paprika ‘перець’ – сербсько-хорватського походження; у французьку, німецьку, чеську мови цей іменник потрапив через угорське посередництво [1, С. 46]. У цьому кафе ми також мали змогу зробити світлину про меню, в якому деякі назви страв іншомовного походження. Слово *бо грач* (угор. *bogrács*) – перша страва, приготовлена із м'яса, паприки, помідорів, картоплі, моркви та спецій; страва запозичена з угорської кухні. Наступне слово у меню *боб-левеш*. Боб-левеш – квасолевий суп, також відноситься до першої страви. Саме слово *левеш* походить від угорського *lé* - сік або відвар чого-небудь, до прикладу *halászlé* - уха. Похідне від *lé*: *leves* – бульйон, суп, юшка. До того ж і в наступному меню можемо побачити назви страв іншомовного походження. До прикладу:

На двадцятій і двадцять першій фотографіях назви «фрішне» і «фрішна» є ідентичними, однаковим за значенням, це слово також запозичене з угорської мови. Саме слово *фріш* має значення ‘свіже’.

Погляньмо ще на одне запозичене слово:

22. фотографія Запозичене слово в назві

Файний – діалектне слово, яке може означати *добрий, гарний, приємний*. Запозичене від німецького слова «fein» ‘прекрасно, витончено, здорово, славно’.

23. фоторафія Запозичене слово в назві

«*Ruzha*» – квітковий магазин. У перекладі – троянда.

Слово *троянда* – запозичення з новогрецької мови: від *τριάντα* «тридцять» (пелюстків), що виникло в результаті скорочення грец. *Τριαντάφυλλο* — «тридцятилисточник». А назви *роза*, *рожа* та *ружа* (через пол. *róża*) походять від лат. *rosa* [4, С. 207].

24. фотографія Запозичене слово

На двадцять четвертій фотографії бачимо одне з найбільш універсальних слів закарпатського діалекту, слово «*варош*», запозичене з угорської мови «*város*». Не дивлячись на те, що слово запозичене його вживають в усьому регіоні, а не тільки в місцях де проживають угорці.

Графік богослужінь на Великий (Страсний) тиждень

Великий Понеділок	Служба Божа	7.30 м.ч.	
Великий Вівторок	Служба Божа	7.30	
	Сповідь	Після служби	
Велика Середа	Служба Божа	7.30	
	Сповідь	Після служби	
Великий Четвер	Служба Божа	18.00	
Велика П'ятниця	Літургія	18.00	
Велика Субота	Сповідь	10.00-12.00	На парафії
	Вігілія і освячення пасок	21.00	
Воскресіння Господнє	Служба Божа і освячення пасок	8.30	
Великодній Понеділок	Служба Божа	9.30	

25. фотографія

Графік богослужінь на Великий (Страсний) тиждень

Великий Понеділок	Служба Божа	7.30 м.ч.	
Великий Вівторок	Служба Божа	7.30	
	Сповідь	Після служби	
Велика Середа	Служба Божа	7.30	
	Сповідь	Після служби	
Великий Четвер	Служба Божа	18.00	
Велика П'ятниця	Літургія	18.00	
Велика Субота	Сповідь	10.00-12.00	На парафії
	Вігілія і освячення пасок	21.00	
Воскресіння Господнє	Служба Божа і освячення пасок	8.30	
Великодній Понеділок	Служба Божа	9.30	

26. фотографія

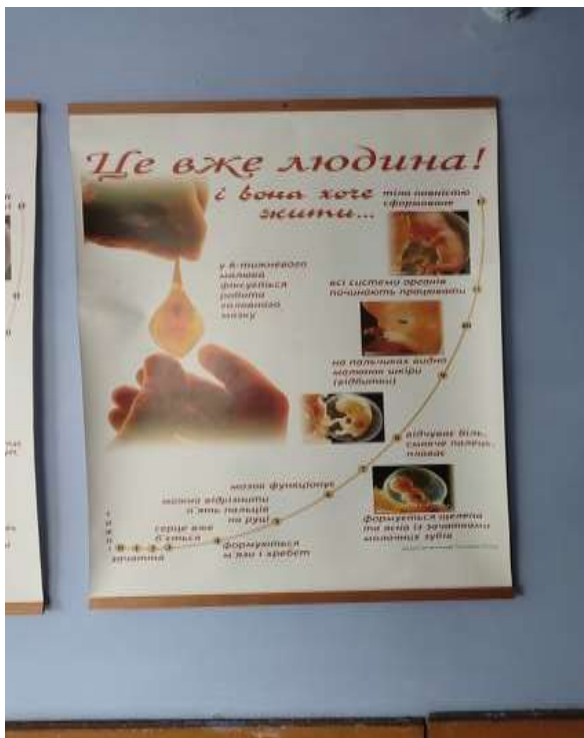
На двадцять п'ятій фотографії графік богослужінь на Великий тиждень українською мовою, на двадцять шостій угорською мовою. Окремо увагу треба звернути на години, на двадцять п'ятій фотографії можна побачити напис із попередженням, що вказаний час місцевий (тобто не київський), а на угорській цього не позначено.

Під час дослідження ми також відвідали районну поліклініку. Біля дверей кожного лікаря вивішена двомовна табличка з порядком прийому. Тут також увагу хочемо в першу чергу звернути на години, тому що де пише українською, там є конкретне попередження що прийом введеться за київським часом, а біля угорського не позначено чітко, тільки знизу у душках маленьким, непомітним шрифтом.

27. фотографія Двомовний напис

Перебуваючи у поліклініці, мали змогу побачити на стінах коридору і плакати українською та угорською мовами. Подамо приклади:

28. фотографія Двомовний напис

У медичній лабораторії «Астра-Діа» є двомовна табличка для угорськомовних відвідувачів.

29. фотографія Двомовний напис

Дослідження громадських просторів має доповнюватися вивченням шкільного мовного ландшафту. Зважаючи на його визначну роль у мовній соціалізації, складання ландшафту шкіл видається найактуальнішим завданням. Зовнішній вигляд будівлі школи насамперед орієнтує відвідувача щодо даного закладу, тому візуальні елементи фасаду є вирішальними для формування ідентичності громади, яка там діє. Треба підкреслити назву школи:

30. фотографія

Але не тільки той може мати культ, чиє ім'я носить школа. У центрі уваги можуть бути реліквії архітектора, який наприклад планував школу, видатного уродженця регіону чи іншої відомої особистості. Цей тип культорганізації також присутній у школах Угорщини та за кордоном. У нашій школі також присутній, але у м. Виноградів написи на дошках і скульптурах здебільшого виключно українською мовою, але під бюстом Бели Бартока є двомовний напис:

31. фотографія

Мешканці колишнього повіту Угоча сумлінно зберігають пам'ять про всесвітньо відомого композитора та музикознавця: ще в десятиліття радянської доби, крім урочисто встановлення меморіальної дошки на його честь, ще його ім'ям у 1982 році назвали вулицю.

При вході до школи ще побачили двомовну таблицю, на якій є текст:

«Газовий світильник з 1898 року

Газове освітлення вулиць

м. Виногорова

Почалося в кінці XIX століття»

*„Gázlámpa 1898-ból
Nagyszőlős utcai gázvilágítása
A XIX század végén kezdődött”*

32. Фотографія Двомовний напис

Кожне місто має свої родзинки. У нашому місті це два газові ліхтарі, які знаходяться у центрі міста поблизу третьої школи. На таблиці є інформація, що газове освітлення вулиць Виноградова почалося в кінці XIX століття. А раритетні газові ліхтарі давні-предавні – з 1898 року. Отож мають по 124 років.

У нашому місті також є палац Перені.

Палац Перені – пам'ятка архітектури національного значення. Будівля досить велика, масивна, прямокутна і двоповерхова. Численні реставрації та перебудови надали палацові барочного вигляду. Можемо сказати, що за ініціативи Балаша Керештена, президента Культурного гуртка Бели Бартока у місті Виноградів, 6 жовтня 1989 року на будівлі було встановлено меморіальну дошку. 1990 році була відновлена незалежність угорської школи, яка в 1991 році переїхала до замку Перені і отримала ім'я Жигмонда Перені.

Текст меморіальної дошки можна прочитати угорською та українською мовами:

"Neked, te kimagasló alak,
ki abból az időből oly páratlan egyedül állasz,
neked leborulok emléked előtt... Mesterem!"

Kossuth L.

*Ebben az épületben élt
br. Perényi Zsigmond
1783-1849
Az 1848 – 1849-es
forradalom és
szabadságharc vértanúja*

*Állította a Nagyszőlősi Bartók Béla Művelődési Kör.
1989. X. 6.*

33. фотографія Двомовний напис

Український текст можна прочитати праворуч . Між двома текстами – лаврова гілка.

У місті Виноградів досі існує легенда. Коли у 1848 році почалася революція та війна за незалежність, Жигмонд Перені наказав своїй родині тримати браму замку відкритою для солдатів війни за незалежність, поки він не повернеться з битви. Коли війну за незалежність було програно, родина марно чекала Жигмонда Перені з відчиненими воротами, голова родини не прибув. Відтоді ворота замку Перені відчинені.

Характерно, що у створенні мовного ландшафту відіграють роль не лише мови, які контактують безпосередньо на цій території через носіїв цих мов, але

й глобальні мови, такі як англійська, італійська і т.д. Тому хочемо, ще звернути увагу на англійську мову у місті. Де назва написана і англійською і українською. До прикладу:

34.фотографія Двомовна назва

35.фотографія Двомовна назва

Також для любителів риболовлі, у місті стоїть трьомовний штендер, щоб усі зрозуміли, спочатку назва написана українською, далі англійською, і відтак угорською. У магазині є все необхідне, що потрібно сучасному риболову, тому і назвали «Рай для рибачка». Штендер представимо на цій світліні:

36.фотографія Багатомовний напис

Багатомовний напис можемо зустріти і на місцевому кіоску, де продають газети і журнали. Підтвердженням є ці світлини:

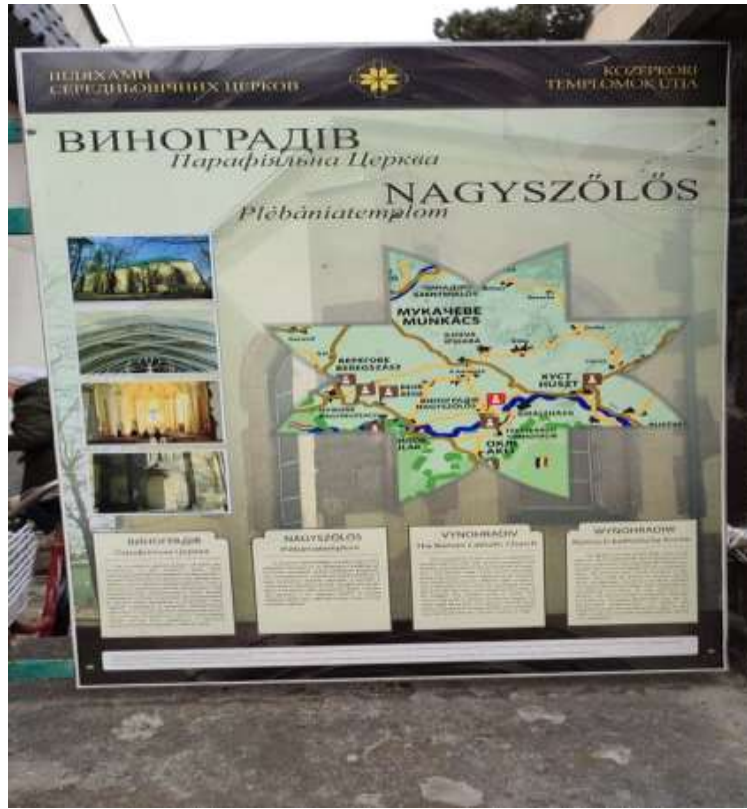
37.фотографія Багатомовний напис

Недалеко від кіоску також можна побачити трьомовний напис. Хочемо продемонструвати на наступних світлинах:

38.фотографія Багатомовний напис

Маємо на меті підкреслити історичні місця, де розповіді написані різними мовами. Наприклад, на воротах Вознесенського костелу є інформація чотирма мовами (це коротка історія церкви). Публікація виглядає так:

39.фотографія

Інформація для ознайомлення:

40. фотографія

41. фотографія

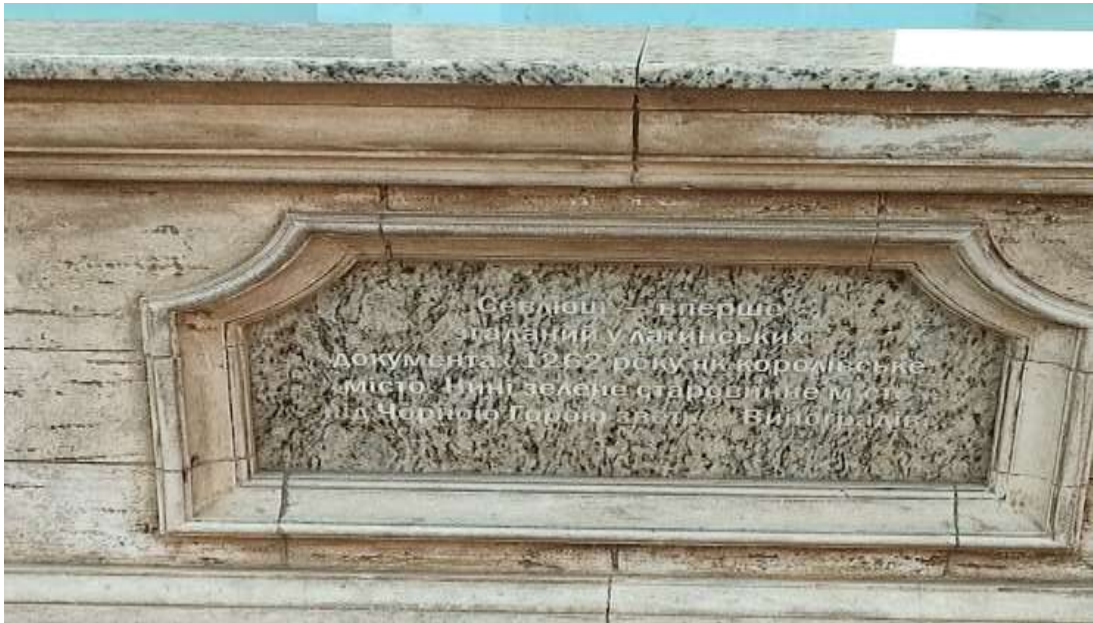
На тридцять третій світлині історія написана українською і угорською, а на тридцять четвертій – англійською та німецькою.

У 2012 році в частину огорожі навколо комплексу костельу і монастиря францисканців була вбудована капличка. У ній встановлені дві скульптури монахів. Один з них – Святий Франциск – тримає в руках гроно винограду, інший – монах-францисканець. На їх пам'ять встановили скульптуру. Надпис двома мовами.

42. фотографія

Гуляючи центром міста жителі й гості можуть побачити мальовничий фонтан. Це справжній символ міста Виноградів. Як скульптуру винороба його знає майже кожен та асоціює з Севлюшем. Збудований у стилі ренесанс. Має основу у формі восьмигранника. На деяких гранях в камені вибита коротка історична довідка про місто.

43. фотографія

На цих фотографіях бачимо, що коротка історія вибита не тільки українською і угорською, а ще і англійською, німецькою, румунською, і навіть івритською мовами.

Гуляючи сквером, зустрілися з пам'ятником, який має символічний зміст. Червона гранітна скеля – спокійне та непорушне існування міста до початку Другої Світової війни. Трагедія, що сталась згодом, втілена в чорну гранітну брилу. Об'єднує кам'яний монумент бронзове коло з написами на чотирьох мовах: українській, угорській, івриті і русинській:

44. фотографія

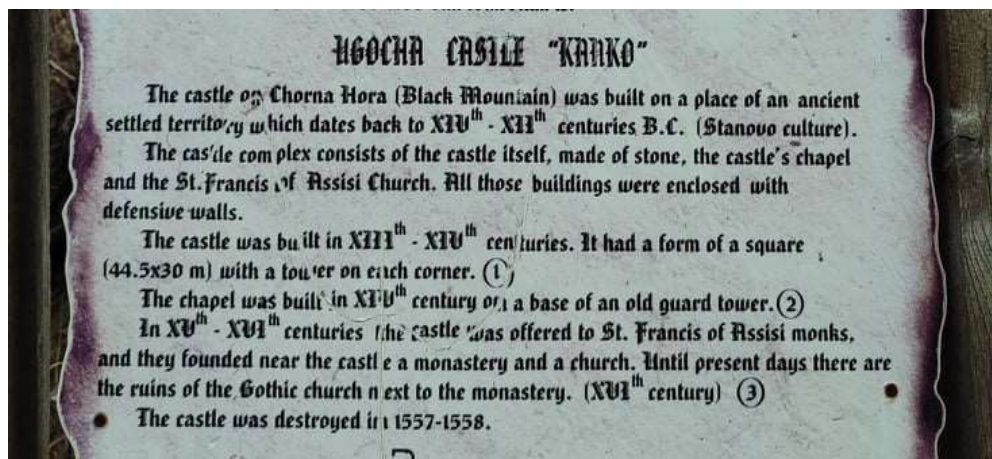
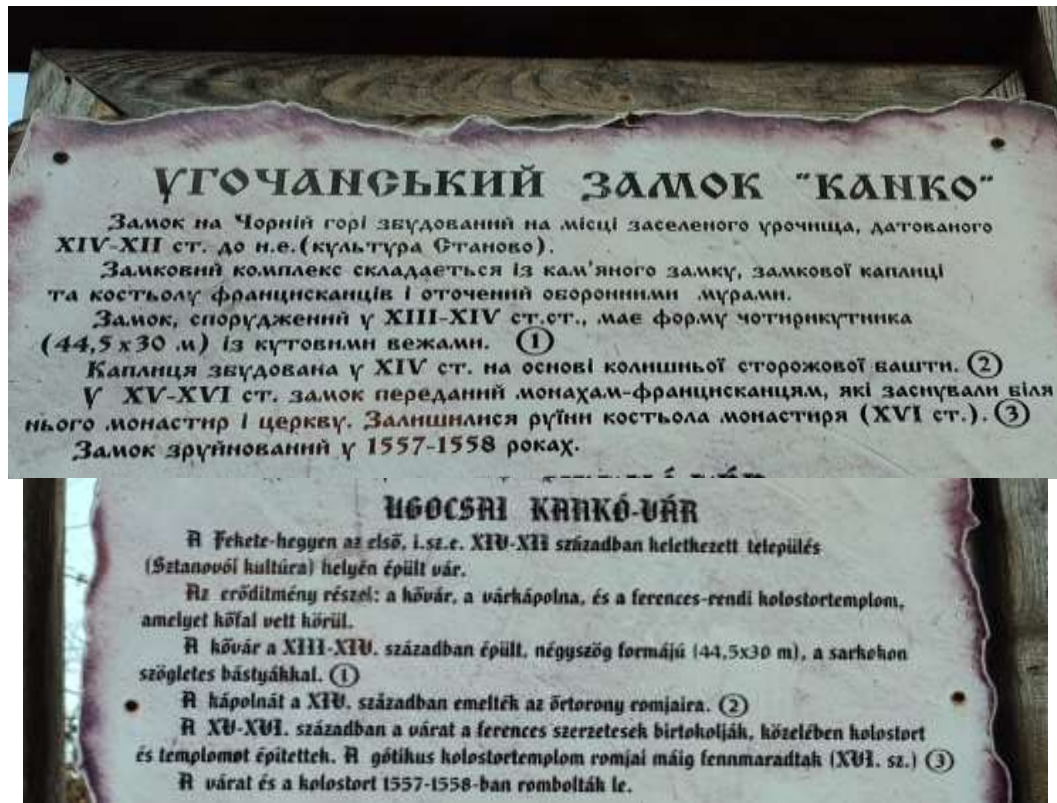
Це рядки з вірша угорського поета Атілли Йожефа «...за минуле треба покаятися...», також вибито окремо на чотирьох мовах:

45. фотографія

На верхівці пам'ятника є чаша, де збирається дощова вода – своєрідна поїлка для пташок. Так автор скульптури хотів «дати пам'ятнику життя».

На крутому скелястому виступі Чорної гори просто над містом Виноградів ми стикаємося з руїнами середньовічного замку із назвою «Канків». Яку дуже добре знають усі на Закарпатті. Коротку історичну довідку, окрім української мови, може дізнатися ще й угорською та англійською мовами:

46.фотографія Коротка історична довідка на трьох мовах

До нашого часу збереглись лише два фрагменти замку, звідусіль оточені присадибними ділянками, житловими будинками та виноградниками. Сьогодні залишки замку Канків мають статус національної пам'ятки архітектури. Тому Канків є однією з візитних карток Виноградова. Руїни замку Канків

неодноразово надихали фотографів, художників, кінематографістів. Зокрема, кам'яні мури слугували натуральними декораціями для ряду фільмів – «Злива над полями», «Над Тисою» та відомого кінофільму «Габір іде у небо».

Поруч біля руїн замку сумно стоять зруйновані стіни старовинного готичного храму. Про це також можна дізнатися різними мовами:

47.фотографія Коротка історична довідка на трьох мовах

Замок Канків був розташований на важливому торговельному шляху, яким в добу середньовіччя транспортувалась сіль з Марамороша на захід через землі теперішнього Закарпаття та області Саболч-Сатмар-Берег (Угорщина). Тому 23 вересня 2020 року на території пам'ятки архітектури національного значення «Угочанський замок Канків» у м. Виноградів відбулось урочисте відкриття туристичної родзинки – бронзового солекопа, своєрідного маркера історичного соляного шляху Карпат. Доказом є наступні фотографії:

48.фотографія Коротка історична довідка однією мовою

Треба зазначити, що на новій пам'ятці напис тільки українською мовою.

Окрему увагу хочемо привернути на те, що в місті появились декілька двомовних дорожніх знаків, українською і англійською мовами:

49.фотографія

50.фотографія

51.фотографія

Дотепер ми розглядали двомовні та багатомовні назви, написи, вивіски, штендери, короткі історичні довідки. Досліджували запозичені слова. Зараз хочемо репрезентувати назви магазинів іншомовного походження.

52. фотографія

53. фотографія

На цих світлинах назви магазину «Step», «One» є англійськими, назва виділена, але асортимент вже українською мовою.

54. фотографія

55. фотографія

«*Di travel*» – туристична агенція, «*Improve*» – мовна студія, тут теж назви виділені англійською, а під назвою є пояснення українською.

Назва ще одного магазину «*Tessitoria*».

56. фотографія

«*Tessitoria*» – салон-ательє, який пропонує тюлі, штори, тканини і аксесуари. *Tessitoria* – італійське слово, що означає ткацтво, так у минулому називалися магазини тканин в Італії.

Отже, ми могли побачити, що на цих двомовних написах англійська мова більш виражена за розміром та розміщенням ніж український, але в цьому випадку написи іноземною мовою також зрозумілі для тих, хто розмовляє українською.

Ми звернули увагу на те, що в місті безліч назв крамниць, ресторанів, і т.д є одномовними, здебільшого україномовними або англомовними. Представимо кілька прикладів. Одномовні назви українською:

57. фотографія

58. фотографія

59. фотографія

60. фотографія

61. фотографія

62. фотографія

63. фотографія

64. фотографія

65. фотографія

66. фотографія

67. фотографія

68. фотографія

Одномовні назви англійською:

69. фотографія

70. фотографія

71. фотографія

72. фотографія

73. фотографія

74. фотографія

75. фотографія

76. фотографія

77. фотографія

78. фотографія

79. фотографія

Також є таблички для вказівки напряму на англійській мові:

80. фотографія

Поширення англомовних списків у місті явно є ознакою глобалізації. Декілька дослідників стверджують [7, 8, С. 81], що в сучасному глобальному світі англійську більше не слід вважати іноземною мовою. Як ми бачили вище, англійська мова з'являється в мовному ландшафті як своєрідна мова навколишнього середовища.

ВИСНОВКИ

Мовний ландшафт є цікавим явищем для розкриття соціальних реалій. Лінгвістичний ландшафт є відносно новим напрямом досліджень у прикладній сфері лінгвістики. МЛ функціонує і як інформаційний маркер, і як символічний маркер, повідомляє про відносну силу та статус мовних спільнот, що живуть у певній місцевості. Мовний пейзаж являє собою декор суспільного життя і несе емблематичне значення.

Дослідження лінгвістичного ландшафту зосереджується на репрезентаціях мови в громадському просторі. Його об'єктом дослідження може бути будь-який видимий прояв писемної мови («знак»), а також взаємодія людей з цими знаками.

Як наслідок, це високо міждисциплінарна дослідницька область, заснована на широкому діапазоні теорій і дисциплін, таких як мовна політика, соціологія, семіотика, вивчення грамоти, антропологія, географія, політика тощо.

Таким чином, МЛ є перспективним тереном для вивчення мови та суспільства. Першими були Р. Лендрі та Р. Бурхіс (1997), які надали чітке визначення «мовного ландшафту», яке часто ґрунтується на дослідженнях МЛ.

Однак, відтоді, уявлення про те, що являє собою дослідження МЛ, явно розширилося. Ця галузь охоплює різні погляди, оскільки були розроблені нові методології, які виходять далеко за межі тих, яких спочатку дотримувались Лендрі та Бурхіс. Як результат, сучасні дослідження МЛ можна охарактеризувати як калейдоскопічні за своєю природою.

З аналізу мовного ландшафту міста Виноградів в цілому ми можемо констатувати, що:

- зустрічаємося з одномовними, двомовними та багатомовними написами, назвами;
- на написах домінує українсько-угорська, українська-англійська двомовність. Вважаємо, що поширення угорської мови пов'язано насамперед із тим, що частина населення з рідною угорською

мовою проживає у селах Берегівського району (колишнього Виноградівського), яке часто приїжджає у місто Виноградів з метою вирішення повсякденних побутових справ. Двомовні написи на крамницях, ресторанах тощо є важливим атрибутом мирного співіснування представників різних національностей краю. Тому важливо, щоб мова меншин була видимою у просторі;

- поширення англійської мови в основному пояснюється двома причинами: з одного боку, все більше програм, організованих для туристів, для яких доцільніше виводити оголошення та вказівки англійською мовою, з іншого боку, завдяки своєму міжнародному престижу, англійська мова постає як мова західного процвітання, прогресу та глобалізації [6, С. 14];
- незважаючи на численні двомовні та багатомовні написи, простежується перевага української мови;
- запозичені з угорської мови лексеми присутні здебільшого в назвах крамниць.

Отже, виходячи з аналізу мовного ландшафту, можна сказати, що в більшості місць ми зустрічаємо державну мову, а також двомовні вивіски та написи, але кількість написів та реклам угорською та англійською мовами також значна.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Барань-Комарі Єлизавета. Роль Еміла Балецького в дослідженні угорських запозичень у творах західноукраїнських письменників кінця ХІХ – початку ХХ століття. *Studia Russica XXIII* (Budapest, 2009), 37–51.
2. Белей Л. Соціолінгвістичне висвітлення терміна «мовний ландшафт». *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Філологія. Соціальні комунікації»*. Ужгород : Говерла, 2010. Вип. 23. С. 36–40.
3. Белей О. О. Сучасна українська ергономік (на матеріалі власних назв підприємств Закарпатської області України) – Рукопис.
4. Троянди / О. А. Ткачук, О. О. Ткачук. — К. : Вища школа, 1993. — 207 с.
5. Beregszászi Anikó 2005. „Csata” a szimbolikus térért, avagy a látható/láthatatlan anyanyelv. In: Beregszászi Anikó és Papp Richárd szerk. Kárpátalja. Társadalomtudományi tanulmányok. Budapest–Beregszász: MTA Etnikainemzeti Kisebbségkutató Intézet – II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 158–178.
6. Csernicskó István 2017. *Nyelv, gazdaság, társadalom. Globális nyelvek Kárpátalja magyarok lakta végeinek nyelvi tájképében*. In: Márku Anita – Tóth Enikő szerk., *Többszínűség, regionalitás, nyelvoktatás. Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból III*, 14.
7. Durk Gorther 2006. Further Possibilities for Linguistic Landscape Research. In Durk Gorther ed. *Linguistic landscape: A new approach to multilingualism*. Clevedon-Buffalo-Toronto: Multilingual Matters. 81-89.
8. Eliezer Ben-Rafael - Elana Shohamy, -M.H.Amara - Nira Trumper-Hecht 2006. Linguistic landscape as symbolic construction of the public space : The case os Israel. In. D. Gorther ed. *Linguistic landscape: A new approach to multilingualism*. Clevedon: Multilingual Matters. 7-30.
9. European Charter for Regional or Minority Languages. Strasbourg : Council of Europe, 1992.

10. Gaelic names policy. Ordnance Survey. London : The Stationery Office, 2009.
11. Gazdag Vilmos 2015. *A kárpátaljai magyar nyelvjárások orosz/ukrán kölcsönszavai*. In: Márku Anita, Hires-László Kornélia (szerk.) *Nyelvoktatás, kétnyelvűség, nyelvi tájkép: Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból*. Ungvár: Aurdor-Shark.
12. Gorter D. Introduction: The Study of Linguistic Landscape as a New Approach to Multilingualism. *Linguistic landscape: a new approach to multilingualism*. – Clevedon: Multilingual Matters, 2006. P. 1–6.
13. Helander K. R. Sámi language toponymy in linguistic landscapes. The function of place names in language policy. *Congressus Duodecimus Internationalis Fenno-Ugristarum, Oulu 2015. Plenary Papers*. Oulu : Oulun yliopisto, 2015. P. 111–132.
14. Karmacs Zoltán: A nyelvi tájkép változásának egy aspektusa. In Márku Anita és Tóth Enikő szerk. *Többynélvűség, regionalitás, nyelvoktatás. Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból III., RIK-U, Ungvár 2017: 54–61*.
15. Landry R., Bourhis R. Linguistic Landscape and Ethnolinguistic Vitality: An Empirical Study. *Journal of Language and Social Psychology*. 1997. № 1. P. 23–49.
16. Scollon R. *Discourse in Place: Language in the Material World*. London : Routledge, 2003.
17. Shohamy E. LL research as expanding language and language policy. *Linguistic Landscape*. Iss. 1:1/2 (2015). P. 152–171.
18. Tóth Enikő. A magyar nyelv használatára vonatkozó jogok elméletben és gyakorlatban (négy kárpátaljai település: Halábor, Badaló, Tiszacsoma és Mezőgecse példája alapján). Diplomamunka. – Beregszász: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Filológiai Tanszék (Magyar szakcsoport), 2014.

<http://www.bahus.uzhgorod.ua/history> (25.01.2022)

<https://vin-rada.gov.ua> (23.02.2022)